

Otázka: Ctnost

Předmět: Filozofie

Přidal(a): Martin Matura

Pojem ctnosti:

- ctnost (ARETÉ) charakterizuje Aristoteles jako střed mezi příliš mnoho a příliš málo
- je habitus, to co mám, ctnost je trvalá a pevná dispozice konat dobro
- ctnost získáváme návykem, cvikem; permanentním úsilím o mravní dobro
- též zdatnost, výbornost, znamenitost

Morální výchova charakteru člověka:

- spočívá v tom, že nám někdo, kdo je v praktickém ohledu moudrý, v jednotlivých situacích říká, co je přiměřené a co je nepřiměřené
- tímto způsobem si vytváříme intuitivní smysl pro to, kdy a v jaké míře je určitý cit přiměřený a kdy není (není obecné pravidlo, záleží na našem posouzení)
- rozumnost (fronésis - v praktickém rozumu) nemůžeme získat žádným teoretickým učením, ale jedině praktickým návykem a díky styku s morálně zkušenými lidmi v rámci morálně zralé společnosti

Klasické i současné koncepce „etiky ctností“:

Sokratés:

- ctnost není relativním dobrem, ale absolutním, platným pro všechny a po všechen čas,

sféra duchovních a mravních hodnot; ctnost (areté) lze učit, ale sokr. odmítá, že by existovali učitelé ctnosti a to kvůli tomu, že vědění je v nás již přítomno, pouze musí být aktualizováno pomocí rozpomínání; aby člověk mohl volit dobro, je třeba aby věděl, čím se dobré jednání vyznačuje, tedy vědění je nejen podmínkou ctnosti, ale vědění je ctností (extrémním důsledkem je, že ten kdo dosáhl správného vědění, už nemůže jednat jinak než správně a ten, kdo správně nejedná, jen neví, co je správné)

Sofisté: spojovali ctnost/zdatnost s praktickými záležitostmi, jako je získávání společenského postavení, prestiže, peněz...

Platón: Platónova teorie základních (kardinálních) ctností se stala základem pro celou tradici etiky. Pod jeho vlivem rozlišujeme dodnes čtyři základní ctnosti:

- *Moudrost* – ctnost praktického rozumu (disponuje k dobré volbě, vede k mravně dobrému cíli. Má za úkol radit, soudit. Nedostatek prozíravosti se projevuje jako zbrkllost, unáhlenost, krátkozrakost jednání, nestálost, nedbalost, necílevědomost.)
- *Spravedlnost* – ctnost ve vztahu k druhým lidem (je trvalá ochota přiznat každému jeho právo bez ohledu na vlastní prospěch. Spravedlivý člověk je přímý, nestranný, pevný, poctivý, objektivní.)
- *Statečnost* – ctnost ve vztahu k vznětlivosti (je vlastnost uschopňující člověka prosadit a hájit dobro proti těžkostem a nebezpečím zla. Statečnost neznamená, že člověk nepocituje strach, ale že tomuto pocitu nepodléhá. Přehnaná „statečnost“ vede k hazardérství, podceňování nebezpečí.)
- *Uměřenost* – ctnost ve vztahu k žádostivosti (uměřenost nám říká, že je nutné zachovávat správnou míru. Uměřenost je zlaté pravidlo tzv. střední cesty).

Aristotelés:

- Aristoteles rozeznává dvojí druh ctností:
- *rozumová ctnost* (Areté Dianoetiké) – Aristoteles rozlišuje v rozumu dva typy jeho činnosti:
 - poznávací– je vztažena k poznání věcí neměnných, teoretický rozum (1/ stav, v němž jsme schopni poznávat první principy (Nous); 2/ vědění, které představuje jisté a zřejmé poznání vyplývající z rozumových důkazů (Epistéme) a 3/ moudrost jako habitus správného usuzování o tom, co je dobré a zlé (Sofia)).
- usuzovací – poznání věcí měnlivých, praktický rozum (4/ ctnost umění, která znamená tvořivost na základě pravdivého úsudku (Techné) a 5/ rozumnost, jako schopnost

posoudit, co je pro člověka dobré a prospěšné v dané situaci (Fronésis)).

- *mravní ctnost* (Areté Ethiké).
- Hlavně na ctnosti rozumové se vztahuje význam slova ctnost jako zdatnost, výkonnost. Morální ctnosti se vztahují spíše k duševním složkám žádání, ať smyslového nebo rozumového a k afektům a citům, které doprovázejí akty žádání (aristotelská psychologie neuznává afekty a city za samostatné kategorie psychických fenoménů). V tomto pojetí znamenají ctnosti správnou naměřenost a správnou míru apetitivní činnosti.
- Podle Aristotela je v pojmu ctnosti obsažen pojem středu mezi dvěma extrémy, tedy pojem uměřenosti, správné míry. – Např. ctnost statečnosti je středem mezi zbabělostí a opovážlivostí. Zbabělost je nedostatek statečnosti, opovážlivost je přehnaná a nerozumná statečnost. Obojí je špatné. Aristoteles však přiznává, že pro všechny ctnosti nelze hledat takovýto střed, např. pro ctnost pravdomluvnosti apod. V Aristotelově teorii středu sehrál svou roli klasický, antický ideál uměřenosti, se kterým se setkáváme již u řady starších řeckých filosofů.

Aristoteles uvádí řadu příkladů:

Nedostatek	střed	nadbytek
špatnost	dobrotu	nevděčnost
špatnost	velikost	chabost
špatnost	velikost	špatnost

- Střed má individuální povahu (u chudého může znamenat střední míra pro štedrost něco jiného než u člověka bohatého). Ctnost tedy směřuje ke středu, ale pouze ctnost morální, neboť se projevuje ovládním citů a jednání, u nichž se právě projevuje nadbytek, nedostatek a střed (MESÓTÉS). Na rozumové ctnosti nelze aplikovat teorii středu. Pro některé „střednosti“ neexistuje vhodný termín.

Akvinský:

- Tomáš – navazuje na Platóna a Aristotela
- prolnutí s křesťanstvím
- ke 4 kardinálním ctnostem (moudrost, spravedlnost, statečnost a uměřenost) přidává víru, naději a lásku

Kant:

- ctnost je jednání z povinnosti, afekty (smyslové náklonnosti) chápe jako výsledek přírodních mechanismu

Schiller:

- ctností rozumí povinnost+radost, náklonnost; pojem „krásné duše“; dobrý pocit z jednání (výchova charakteru v harmonii rozumu a afektů)

Silné stránky etiky ctností ve srovnání s konsekvencialistickým a deontologickým přístupem v etice:

Etika ctností:

- kritériem je dokonalost jednajícího, tedy hodnota činu nelze určit pouze na základě vnějšího popisu, pokud někdo vykoná čin náhodou, jeho hodnota je nižší; pravá hodnota činu je v tom, že je výkonem jednajícího – kritérium správného jednání se nachází v ctnostném činu (neexistuje abstraktní idea)
- nejde jen o jedno pravidlo, je bližší člověku
- jednání není určováno z hlediska užitečnosti, či zda jsme jednali na základě povinnosti, ale je určováno na základě jednání, které je přiměřené okolnostem

Deontologická etika:

- kritérium mravnosti je jen v jeho autonomii – nejde o obsah jednání ani o jeho důsledky, je to čistě formální kritérium

Konsekvencialistická etika:

- kritériem je užitek plynoucí z jednání, jedno jaký byl záměr.